

Lietuvių tautinio tapatumo formavimas(is) Airijoje: švietimo politikų, praktikų ir mokinių diskursas

Agnė Strolytė

Edukologijos magistrė
Vilniaus universiteto Edukologijos katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
El. paštas: agnestrolyte@gmail.com

Straipsnyje aptariamas lietuvių mokinių tautinio tapatumo formavimas(is) Airijos vidurinių mokyklų kontekste. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, analizuojama Airijos švietimo dokumentuose reglamentuoto tarpkultūrio ugdymo modelio teorinė ir praktinė dėmė, atskleistos lietuvių mokinių, besimokančių Airijos vidurinėse mokyklose, galimybės formuoti(s) tautinį tapatumą ir jaunuolių požiūris į savo tautiškumą.

Pagrindiniai žodžiai: tautinis tapatumas, emigracija, Airijos švietimo politika, tarpkultūris ugdymas.

Įvadas

Pastaraisiais metais, Lietuvai susiduriant su globalizacijos ir europointegracijos iššūkiais, paskatinusiais emigraciją ir daugiakultūriškumo plėtrą, tautinio identifikavimosi problemos tapo ypač aktualios. Lietuvos politiniame, moksliniame, viešajame diskurse vis dažniau konstatuojama emigracijos nulemta pesimistinė tautiškumo menkėjimo arba praradimo problematika. Tai edukologijos mokslo perspektyvoje skatina gilintis į dar netirtos, tačiau populiariausios emigracinės šalies – Airijos – švietimo sistemoje ugdomus lietuvių tautybės mokinius ir aptarti jų tautinio tapatumo formavimą(si) daugiakultūrijoje aplinkoje.

Kiekviena valstybė formuoja savitą tautinio tapatumo politiką. Airijoje 2010 m. buvo pradėta įgyvendinti Tarpkultūrė švietimo strategija 2010–2015 m. (*Intercultural Education Strategy 2010–2015*, 2010).

Šios švietimo paradigmos išsigalėjimą šalyje lėmė pastarųjų metų socioekonominiai pokyčiai, kurių padarinys – pakitusi tautinė mokinių kompozicija švietimo įstaigose. Minėta strategija siekiama užtikrinti, kad visi mokiniai būtų ugdomi „gerbiant Airijos visuomenės vertybių įvairovę, tikėjimus, kalbas ir tradicijas, kad būtų dirbama partnerystės dvasia“ (*Education Act*, 1998). Tačiau kyla klausimas – ar tik nuo formalios švietimo politikos, diegiančios tautinio tapatumo politiką, priklauso lietuvių mokinių tautinis tapatumas emigracijoje? Šiame kontekste reikia paminėti G. Baumanno (2002) įvestą dominuojančio ir demotinio tapatumo terminiją. Dominuojantis diskursas – oficialus, politikų diskursas, kuris operuoja nusistovėjusiais kultūrinių grupių simboliais ir pagal jį reikalaujama, kad asmuo save priskirtų konkrečiai kultūrinei grupei, o demotinis –

atsiranda natūraliai, kasdienio bendravimo terpėje, įtraukiant įvairių kultūrų simbolius ir juos sintetinat. G. Baumannas (2002) pažymi, kad dominuojantis diskursas griežtai nubrėžia kultūros ir tautiškumo ribas, tačiau demotinis diskursas nepasiduoda tokiai nacionalinių valstybių ir jų institucijų ideologijai, ir siekiant apibrėžti tapatumą transformuoja iš viršaus nuleidžiamas sampratas ir politikas pagal lokalaus konteksto sampratas ir praktikas. Taigi tautinis tapatumas emigracijoje priklauso ne tik nuo dominuojančio, bet ir nuo demotinio diskurso, tiksliau tariant, nuo judviejų sąveikos. Šioje plotmėje būtų pravartu pasiremti M. Castellso įvardyta kuriamųjų tapatumų, kurie formuoja naują įteisinančią padėtį visuomenėje ir, dominuodami su visuomenės institucijų diegiamu tapatumu, tampa tikra tapatumo politikos viršenybe, galia Airijos atveju. Tad svarbu aptarti, kaip patekė į daugiakultūrę aplinką ir tarpkultūrę ugdymo sistemą, tautinį tapatumą formuoja(si) lietuviai mokiniai. Esama situacija leidžia formuluoti **šiuos probleminius teiginius**: Airijos švietimo dokumentuose reglamentuotas tarpkultūris ugdymo modelis, tačiau ar jis įgyvendinamas praktiškai ir ar tai užtikrina visų mokinių tautinio tapatumo lygias teises ir plėtotę? Koks tarp lietuvių mokinių vyrauja požiūris į lietuviškumą ir kaip imigrantų kuriamas tautinis tapatumas sąveikauja su dominuojančiu Airijos švietimo diskursu?

Atsižvelgiant į tai, **tyrimo objektu** pasirinktas Airijos vidurinėse mokyklose besimokančių lietuvių tautinio tapatumo formavimas(is).

Straipsnio tikslas – išanalizuoti lietuvių mokinių tautinio tapatumo formavimo(si) ypatumus Airijoje.

Straipsnio uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, ar Airijos švietimo dokumentuose deklaruojamas tarp-

kultūrio ugdymo modelis įgyvendinamas praktiškai ir ar jis užtikrina palankias sąlygas lietuvių mokinių tautinio tapatumo formavimui(si).

2. Išryškinti lietuvių mokinių, besimokančių daugiakultūrėje aplinkoje, požiūrį į savo tautiškumą.

Tyrimo metodai

Empirinis tyrimas parengtas remiantis *trianguliacijos principu*: į tautinio tapatumo formavimą(si) Airijoje žvelgta iš trijų perspektyvų: Airijos švietimo ekspertų politikų, praktikų ir mokinių.

Siekiant išanalizuoti Airijos švietimo politikos įgyvendinamą vidurinį imigrantų ugdymą, pasitelktas ekspertų politikų ir praktikų *pusiau struktūruotas interviu metodas*. Ekspertas darbe suvokiamas ne kaip unikalus atvejis, bet kaip tam tikros grupės atstovas, todėl buvo apklausti trys Airijos švietimo politikai ir du Airijos universitetų dėstytojai, turintys ilgametės patirties dirbant pagal daugiakultūros ir tarpkultūros programas. Siekiant atskleisti lietuvių mokinių požiūrį į savo tautinį tapatumą, *anketinės apklausos būdu* apklaustas 91 Airijos vidurinėse besimokantis 14–18 metų lietuvis. Kokybinio tyrimo metu taikytas *analizės ir interpretacijos metodas*, kiekybinio tyrimo duomenys apdoroti naudojant statistikos duomenų apdorojimo paketo SPSS (*Statistical Package for Social Science*) 17.0 versiją, gauti rezultatai interpretuoti.

Airijos švietimo politikos ir praktikos dermė ir tautinis imigrantų ugdymas ekspertų požiūriu

Airijos pagrindiniame švietimo dokumente (Education Act, 1998) ir jo lydimosiuose aktuose pabrėžiamas airių tautiškumo,

kultūros, tradicijų, kalbos puoselėjimas, tęstinumas. Švietimo įstatyme pažymima, kad „švietimas turi prisidėti prie tautinės politikos ir jos tikslų įgyvendinimo – siekti dvikalbystės Airijos visuomenėje, užtikrinti airių kalbos vartojimą, savitos kultūros išsaugojimą“ (Qualifications (Education and Training) Act, 1999). „Švietimas privalo puoselėti ir vystyti ne tik airių kalbą ir tradicijas, bet ir skatinti airiškos literatūros bei meno sklaidą“ (Education Act, 1998). Greta savo tautiškumo puoselėjimo visuose nacionaliniuose Airijos švietimo dokumentuose užtikrinama pagarba kultūrų įvairovei ir lygiateisiškumo skatinimas. Airijos lygių teisių įstatyme (Equality Act, 2004) pažymima, kad švietimo įstaigose diskriminacija yra netoleruojama. Įvairovė gerbiama ir vertinama devyniais lygiateisiškumo įstatymuose nurodytais atžvilgiais, vienas iš jų – tautybės. Airijos švietimo baltojoje knygoje (The White Paper on Education, 1995) išreiškiamas susirūpinimas rasizmu, ksenofobijos apraiškomis, todėl švietime ypač pabrėžiamos žmogaus teisės, kultūrų tolerancija, pagarba kiekvieno kultūriniam tapatumui. Baltojoje knygoje (1995) teigiama, kad valstybės švietimo sistemos šerdis – pliuralizmo, lygybės, partnerystės, kokybės ir atskaitomybės santykis, kartu išsaugant pagrindines žmogaus teises ir siekiant socialinės ir ekonominės gerovės. Imigrantų įstatymas užtikrina, kad „imigrantai Airijoje turi vienodas teises kaip ir Airijos piliečiai ir turi lygias galimybes praktikuoti savo religiją, kultūrą“ (The Refugee Act, 1996). Airijos švietimo sistema skatina pagarbą fizinei, intelektinei, socialinei, kultūrinei įvairovei, užtikrindama lygias galimybes kiekvienam mokiniui (Education (Miscellaneous Provisions) Act, 2007; Education (Welfare) Act, 2000). Airijos švietimo sistema ger-

bia ir laiko vertybe religijų, kalbų, tradicijų įvairovę, nes ji sudaro Airijos visuomenę. Taigi, Airijos švietimo politikos įstatymai užtikrina lygias galimybes, įvairovės kaip vertybės išsaugojimą, tačiau, kaip ir kiekvienai nedidelei valstybei, Airijai aktualu išsaugoti savo tautos tapatumą, užtikrinti etoso išlaikymą ir tęstinumą.

Kaip matyti, švietimo dokumentai nubrėžia aiškius švietimo politikos tikslus ir prioritetines sritis, tačiau ekspertų politikų naracijos išryškino, kad tikslų įgyvendinimas vidurinėse mokyklose ne visada vyksta sklandžiai. Remiantis pirmuoju požiūriu – *mokymosi aplinka Airijoje yra integruota, visa apimanti ir tarpkultūre* (EPol1) arba *daugiakultūre* (EPol3), kitaip tariant, vykdoma švietimo politika atspindi deklaruojamus tikslus, yra integracinė, atvira ir užtikrina lygias galimybes. O kontroversiška pirmajai nuomonei atskleidė *Airijos švietimo politikos orientaciją į asimiliaciją* (EPol2). Vertinimų sankirtą lėmė tai, kad vieni ekspertai politikai rėmėsi švietimo reglamentu, kiti – atskleidė asmeninį požiūrį, grįsdami atsakymą praktine patirtimi. Nagrinėjant ekspertų praktikų pasisakymus, išvelgta analogiška švietimo politikos įgyvendinimo vertinimo dichotomija. Taigi švietimo dokumentuose legitimuota ugdymo orientacija į daugiakultūriškumą ir tarpkultūriškumą, tačiau praktika rodo, kad anksčiau ar vėliau pradeda dominuoti airių kultūra. *[Airijos vidurinėse] mokyklose savo gimtąja kalba kalbėti neleidžiama, skirtingų tautų žmonės skirstomi į skirtingas klases. Dominuoja airių kultūra. Esate Airijos, todėl turite būti airiški*“ (EPra1). Ekspertų teigimu, iš dalies daugiakultūrio ir tarpkultūrio ugdymo įgyvendinimas mokyklose *priklauso nuo mokytojo iniciatyvumo* (EPra1). Akivaizdu, integracija į

naują visuomenę arba asimiliavimasis joje priklauso nuo mokyklos vidaus politikos ir tarpkultūrio ugdymo ašies – mokytojų. Verta pažymėti, kad švietimo politika dažnai prasilenkia su deklaruojamais siekais, o ją įgyvendinant ir teorijoje stinga atitikties ir dermės. Ekspertai politikai modeliuoja idealųjį požiūrį, kurį užtikrina Airijos švietimo reglamentas, o praktikai atsakymus grindžia patirtimi. Iliustracijai pateikiama eksperto praktiko mintis: *Dubline, kaip dideliame mieste, politikams jokio skirtumo, ką ir kaip darai. Yra Integracijos ministerija. Jie politiniu lygiu darbus viršuje daro, bet iki „apačios“ tas mažiausiai nusileidžia* (EPra1).

Imigrantų sėkmingai integracijai Airijos vidurinėse mokyklose užtikrinti teikiama parama. Pirmoji jos rūšis – *galimybė laikyti baigiamuosius egzaminus gimtąja kalba, jei ji yra viena iš ES kalbų* (EPol1), antroji – *papildomos anglų kalbos pamokos* (EPol1). Eksperto praktiko teigimu, *galimybė laikyti gimtąja kalba baigiamuosius egzaminus yra didelė pagalba imigrantams, nes jiems turėtų būti labai paprasta gauti gerus pažymius* (EPra2). O kitas ekspertas praktikas, vertindamas šią galimybę, išvelgia trūkumą, nes *pamokų gimtosios kalbos įgūdžiams ugdyti nėra* (EPra1). Taigi, mokiniams neturint galimybių ugdyti(s) gimtosios kalbos žinias, laikui bėgant, jos pamažu pamiršamos. Išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą nesimokant – labai sudėtinga. Kita vertus, *jaunimas kalboms yra ypatingai gabus ir jie be vargo greitai išmoksta anglų kalbą, todėl mokslas užsienio kalba jiems nėra sunkus, o tik užtikrina sėkmingą integraciją. Dauguma imigrantų anglų kalbą išmoksta labai greitai* (EPra2). Deja, prieš keletą metų Airiją sukrėtusi ekonomikos krizė privertė švietimui skirtas lėšas persiskirstyti, todėl

parama papildomam imigrantų anglų kalbos mokymui pastaruoju metu nebeteikiama (EPra2). Taigi papildomas anglų kalbos mokymas, užtikrinantis sėkmingą integraciją naujoje visuomenėje, neskaitant šių dienų ekonomikos nulemtų pokyčių, priklauso nuo kiekvienos mokyklos vidaus politikos. Vienos mokyklos organizuoja papildomą anglų kalbos mokymą kitataučiams ir tai yra rekomenduotina, kitos – lėšas panaudoja kitose srityse.

Aptariant mokinių kompoziciją pagal tautybę Airijos vidurinėse mokyklose, paaiškėjo, kad jose *vyrauja mokinių tautinė įvairovė* (EPol2, EPol3), tačiau samprotaudamas apie imigrantų ir airių santykį klasių komplektuose, ekspertas praktikas pažymėjo, kad didžiąją dalį mokinių sudaro tik airių tautybės mokiniai: *Kita kalba kalbančių būna net iki pusės klasės mokinių, tačiau juos stengiamasi kuo labiau išskirstyti į skirtingas klases, permaišyti, kur kuo daugiau airių, kad kitataučiai nekalbėtų sava kalba, nes tai – nėra leidžiama* (EPra1). Imigrantų išskirstymas, neleidžiant jiems susitelkti vienoje klasėje, gali turėti asimiliacinę konotaciją. Kone dažniausiai imigrantų koncentracija mokyklose susiklosto natūraliai, nes priklauso nuo mokyklos lokacijos ir tame lokale esančių imigrantų kiekio: *Dublino priemiesčiuose egzistuoja didelė imigrantų koncentracija ir dėl šios priežasties mokyklose dominuoja imigrantai* (EPra2). Airijos mokyklose vyrauja mokinių tautinė įvairovė, todėl aplinką galima įvardyti daugiakultūre, apibūdinant daugiakultūriškumą vienu iš aspektų – tautybės, ir heterogeniška, kuri sudaro palankią terpę tarpkultūriam ugdymui įgyvendinti, nes atsiranda sąlygos tarpkultūrinei mokinių interakcijai.

Aptariant ugdymo orientacijos pobūdį išryškėjo, kad daugiakultūriškumas ir

tarpkultūriškumas yra integruotas į vidurinių mokyklų ugdymo turinį: *mokiniai supažindinami su skirtingomis šalimis ir kultūromis besimokydami kalbų, geografijos, istorijos, religinio, pilietinio, socialinio ir politinio ugdymo* (EPol1). Vieno iš ekspertų politikų vertinimu, ugdymas orientuotas į daugiakultūriškumą, kitų – į tarpkultūriškumą. Atsakymų įvairovė priklauso ir nuo sąvokų apibrėžimo, todėl šiame tyrime daugiakultūriškumas apibrėžiamas kaip skirtingų kultūrų pažinimas, o apibūdinant tarpkultūriškumą pabrėžiamas tolerancijos ir dialogo skatinimas. Tačiau vis dėlto Airijos švietimo politika vertinama skirtingai: *daugiau tarpkultūrinė negu daugiakultūrinė* (EPol1) arba *yra daugiakultūrinė, bet ne diskriminuojanti* (EPol2). Trečiasis ekspertas politikas pabrėžia *kultūrinę toleranciją* (EPol3). Šiam požiūriui pritaria ir ekspertas praktikas, patvirtindamas, kad *Airijos tikslas – ugdyti toleranciją kitiems. Svarbiausia – pagarba kitų teisėms, pagarba žmonėms, kitoms kultūroms, skirtumams* (EPra2). Ekspertų praktikų požiūriu – *daugiakultūris ugdymas vykdomas, yra sukurtos programos, tačiau tai – kaip pasirenkamasis dalykas. Labiau pastebima ugdymo orientacija į pažinimą, bet ne į dialogą* (EPra1). Kiti praktikai pabrėžia tarpkultūri supratinumą: *Vyrauja tarpkultūrio supratingumo ugdymo modelis, stengiantis parodyti, kad šalia yra įvairių kultūrų ir gyvenimo būdų ir airiškasis – nebūtinai geriausias. Daugiakultūris ar tarpkultūris ugdymo modelis – tai priklauso nuo mokyklos ir joje esančios tautinės mokinių sudėties* (EPra2). Išryškėjo trys ugdymo kryptys: daugiakultūriškumas, tarpkultūriškumas, kultūrinės tolerancijos ugdymas, tačiau aiškios jų įgyvendinimo takoskyros nėra, nes kiekviena mokykla modeliuoja savitą modelį.

Svarstant apie lietuvių galimybes išlaikyti tautinį tapatumą Airijoje, paaiškėjo, kad *daugelis mokyklų skatina imigrantų vaikus kalbėti apie gimtosios šalies tradicijas, kalbėti gimtąja kalba mokykloje. Tokiu būdu yra gerbiamas ir išlaikomas tautinis tapatumas, tuo pačiu leidžiant mokiniams bendrauti su bendraamžiais ir integruotis į mokyklos gyvenimą* (EPol1). Tačiau taip pat atskleista, kad tautinio tapatumo puoselėjimas – *savarankiška, užklasinė veikla* (EPol2, EPol3), negaunanti paramos iš vyriausybės: *[tautinį tapatumą] galima puoselėti užsiimant savarankiška, užklasine veikla, pavyzdžiui, papildomos pamokos, privatus mokymas ir įvairių šalių remiamos šeštadieninės mokyklos bei vietinių bendruomenių ir užsienio ambasadų remiama kultūrinė veikla* (EPol2). Ekspertas praktikas taip pat pažymi, kad tautinio tapatumo ugdymasis priklauso nuo individualaus mokinio pasirinkimo: *Taip [puoselėti savo tautinį tapatumą], mokiniams netrukdoma, galimybės yra, tačiau tai paties žmogaus reikalas* (EPra1). Taigi kiekviena Airijos vidurinė mokykla yra laisva pasirinkti – puoselėti tautinį mokinių tapatumą ar ne: *Jeigu yra mokytojas entuziastas, kuris organizuoja kultūrinę veiklą, tai tuomet [tautinio tapatumo ugdymo veikla] vykdoma, jei ne – ne, nes niekas už tai papildomai nemoka* (EPra1). Airijos vidurinėse mokyklose yra pabrėžiami geri mokymosi rezultatai, o tautiniam tapatumui ugdyti teikiama mažiau svarbos: *Mokymas orientuotas į mokinių paruošimą egzaminams, bet ne į jų tautiškumo puoselėjimą* (EPra2).

Pažymima, kad „sėkmingiausiai naujoje visuomenėje integruojasi imigrantų vaikai, kurie neatsisako nei tėvų kultūros ir su ja susijusių socialinių ryšių bei priklausomybių, nei imigracijos šalies kultū-

ros ir ryšių“ (Šutinienė, 2009, p. 311). Tai gi akivaizdžiai išskyla būtinybę imigrantų vaikams, integruojantis į naują visuomenę, puoselėti gimtąją kultūrą. Ekspertų politikų refleksijos atskleidė, kad siekis ir noras išlaikyti tautinį tapatumą Airijoje yra nei draudžiamas, nei skatinamas, vyriausybė laikosi neutralios pozicijos: *Airijoje bet kuri etninė bendruomenė gali įkurti savo tautinę mokyklą* (EPra2), tačiau ji negauna paramos iš Airijos vyriausybės: *Vaikams [lituanistinė mokykla] yra vienintelis šaltinis išsaugant tautinį tapatumą, nes tai apima gimtosios kalbos mokymą, etnokultūrinio pobūdžio būrelius, tačiau jokios paramos iš Airijos vyriausybės negauname, taip pat maža parama pasiekia ir iš Lietuvos. Mokyklos gyvuoja daugiausiai bendruomenės pastangomis, vaikų tautinį tapatumą puoselėti padeda tėvų noras ir pastangos* (EPra1). Ekspertas praktikas pabrėžia, kad svarbi ne tik integracija į naują visuomenę, bet ir savojo tautinio tapatumo išsaugojimas. *Tai tiltas į naują kultūrą ir geresnį savo kultūros supratimą. Tautinio tapatumo ugdymo svarba neginčijama, bet daugeliui lietuvių tėvų Airijoje įstengti už mokslą lituanistinėse mokyklose mokėti patiems – per brangu. Ekspertų praktikų pasisakymai išryškino, kad dažna lituanistinių mokyklų nelankymo priežastis – finansiniai sunkumai.*

Anksčiau ar vėliau, bet, pažymi ekspertas praktikas, asimiliacija neišvengiama, ypač antrosios kartos. Pasak N. Liubinienės, „pirmosios kartos imigrantai dažnai prisiima vienadimensį ir tvirtą tapatumą, o antroji karta savo tapatumą jau nusako miglotesnėmis sąvokomis ir jaučiasi esanti dalis gyvenamosios visuomenės ir jos kultūros, kurią jie formuoja, vartoja ir kuria dalijasi“ (Liubinienė, 2011, p. 141). Tačiau Airijoje, kur imigrantų tautinės ben-

druomenės šalyje gyvena tik pirmuosius dešimtmečius ir yra pakankamai jaunos, asimiliacinius procesus išvelgti dar gana anksti, nors apraiškų jau yra. O ekspertas praktikas išryškina kalbos aspektą, kuris emigracijos kontekste lemia laipsnišką asimiliaciją – *šeimoje po trejų metų vaikais pradeda šnekėti tik angliškai, nes visas bendravimas yra tik airišką mokyklą, t. y. angliškai. Net į lituanistines mokyklas atėję kalba tik angliškai, mes jų negalim per pertrauką priversti šnekėti lietuviškai. Tai – natūralu* (EPra1).

Žinoma, airių kultūra yra stipriai veikiamą globalizacijos ir kitų kultūrų įtakos, todėl išskirti tik airių kultūrai būdingus elementus ir bruožus – sudėtinga. Pamažu airių kultūra tampa daugiakultūre, ji transformuojasi ir modernėja: *Labai sunku apibrėžti, kas yra airiška kultūra šiandien. Taip, žinoma, Airijoje yra labai tradicinė kultūra: folkloras, muzika, šokiai, kalba. Bet tik nedaugelis žmonių praktikuoja tą tikrąją airių kultūrą. Dabar airių kultūra tampa kosmopolitiška* (EPra2). Galima apibendrinti, kad Airijos kultūroje vis sunkiau pastebėti „airiškumą“, pamažu kultūra niveliuojama, unikalūs papročiai ir tradicijos praktikuojamos retai. Lietuviai mokiniai Airijoje veikiau atsiduria daugiakultūroje, bet ne „airiškoje“ aplinkoje.

Tautinio tapatumo formavimas(is) Airijoje moksleivių požiūriu

Daugiakultūris ugdymas – sėkmingos integracijos veiksnys. Žvelgdami į daugiakultūrį ugdymą kaip į kitų ir savo kultūros pažinimo šaltinį, daugelis mokinių teigė, kad Airijos vidurinėse mokyklose vyrauja mokymasis apie įvairių tautų kultūras, tik airių kultūros pažinimas nedominuoja. Atskleisti daugiausiai informacijos apie

kitataučius ir jų kultūras teikiantys šaltiniai: vadovėliai (78,7 proc.), mokytojai (75,4 proc.), kiek mažiau sužinoma iš kitų mokinių (45,9 proc.) ir mokyklos aplinkos (37,7 proc.).

Adaptacijos sunkumų mokyklose patiriantys mokiniai sunkiau integruojasi visuomenėje ir turi menkesnes aspiracijas išsaugoti savo tautinį tapatumą, tačiau Airijos atveju atskleista, kad daugelis lietuvių mokinių (70,5 proc.) adaptuodamiesi nepatyrė sunkumų. Adaptacijos sunkumų kilo tik 27,9 proc. mokinių. Daugumos sėkmingą adaptaciją lėmė teigiamas mokinių ir mokytojų požiūris į kitataučius, o sunkumų kilo dėl anglų kalbos žinių stygiaus, kultūrinių skirtumų, mokinių tautinės įvairovės.

Diskriminacija Airijos vidurinėse mokyklose yra draudžiama devyniais aspektais: dėl lyties, socialinės padėties, šeiminių padėties, seksualinės orientacijos, religijos, amžiaus, negalios, rasės, priklausymo klajoklių bendruomenei. Tyrimo metu atskleista, kad Airijos vidurinėse mokyklose vyrauja antidiskriminacinė atmosfera ir teigiamas požiūris į kitataučius. Vis dėlto, kilus konfliktinei situacijai, dauguma mokinių (39,3 proc.) pagalbos kreiptųsi į mokytoją, 8,2 proc. – į direktorių, 8,2 proc. – pasakytų tėvams, 3,3 proc. – kreiptųsi į mokyklos administraciją, 1,6 proc. – į psichologą, o 4,9 proc. – į kitus asmenis. Reikia pažymėti, kad net 34,4 proc. mokinių konfliktą spręstų patys. Tai suponuoja mintį, kad jaunuoliai nesijaučia saugūs. Daugiausiai pasitikima mokytojais, kurie bent iš dalies kuria ir užtikrina tarpkultūrę, atvirą aplinką.

Daugelis dalis mokinių (31,1 proc.) teigė, kad Airijos vidurinėse mokyklose bendravimas su kitų kultūrų atstovais neskatinamas. Kiek mažiau respondentų (29,5 proc.) mano, kad bendravimą su kitų

kultūrų atstovais skatina mokyklos aplinka, 27,9 proc. – mokytojai, 8,2 proc. – direktorius, 3,3 proc. – kiti asmenys. Nors, viena vertus, bendravimas su kitų kultūrų atstovais nėra itin skatinamas, kita vertus, daugiakultūreje aplinkoje jis formuojasi natūraliai.

Anglų kalbos papildomas mokymas Airijoje – pagrindinė pagalbos imigrantams forma, užtikrinanti sėkmingą integraciją. Teiraujantis apie šios iniciatyvos įgyvendinimą, dauguma informantų (82 proc.) pažymėjo, kad jų mokyklose yra galimybė papildomai mokytis anglų kalbos. Nedaugelis mokinių (14,8 proc.) nurodė, kad papildomų pamokų lavinti anglų kalbos įgūdžiams jų mokyklose nėra. Turint omenyje, kad vienas iš svarbiausių lietuvių tautinės tapatybės segmentų – kalba, galima spėti, kad lietuviškumas, intensyviai vartojant anglų kalbą, greičiau pamiršamas. Parama tik anglų kalbos įgūdžiams ugdyti gali turėti asimiliuojančios integracijos pobūdį. Imigrantų vaikų dvikalbystės tyrimai rodo, kad didžiausią teigiamą įtaką vaikų adaptacijai ir asmenybės raidai daro geras tiek gimtosios, tiek imigracijos šalies kalbos įsisavinimas (laisvas abiejų kalbų ir kultūrinių kodų vartojimas) ir ryšių su tėvų kultūra išsaugojimas integruojantis į imigracijos šalies mokyklą ir visuomenę (Šutinienė, 2009).

Mokinių požiūris į kitataučius ir į savo tautinį tapatumą. Pasirodo, lietuvių kilmės mokinių artimiausių draugų rate daugiausiai yra airių kilmės mokinių. Mažesnė dalis mokinių bendrauja su įvairių tautų atstovais, dar mažiau lietuviai artimiausių draugų rate turi lietuvių kilmės draugų. Galima svarstyti, kad Airijos mokyklose nėra susitelkę daug lietuvių, todėl vyraujanti airių tautybės mokinių dauguma lemia, kad į lietuvių mokinių geriausių draugų tarpą yra

pasirenkami airiai. Paaiškėjo, kad lietuviai nėra socialiai atskirti, nėra marginalizuojami ir neišskiriami į „kitų“ kategoriją. Airiai atviri kitų tautybių atstovams, todėl noriai bendrauja su lietuviais. Airijoje gerbiamas „kitas“, jis neišskiriamas iš daugumos, o suvokiamas kaip „mes“ dalis. Lietuviai taip pat atviri kitataučiams, pasirenkant draugą tautybė nėra lemiantis veiksnys.

Mokymasis Airijos vidurinėje skatina labiau vertinti kitas kultūras, teigė daugiau nei pusė informantų (65,6 proc.). Teiginiui prieštaravo tik 11,5 proc. mokinių. Išryškėjo, kad mokantis daugiakultūrėje aplinkoje ne tik formuojasi tolerantiškas požiūris į kitas kultūras, bet ir geriau suvokiama ir vertinama gimtoji tauta. Daugumai respondentų tautybė yra brangi (80,3 proc.), keletui (4,9 proc.) – ne. Netikėtus tyrimo duomenis galima pagrįsti J. Tomlinsono, kuris globalizaciją aiškina kaip dvikryptį procesą – ne tik tautines bendruomenes išskaidantį, bet ir jas suburiantį, mintimis. J. Kuznecovienė (2009) taip pat išryškina teigiamą daugiakultūrės aplinkos potencialą, nes heterogeniška aplinka sureikšmina etninę tapatybę, provokuoja kiekvieno joje dalyvaujančio individo buvimą kažkuo etniniu požiūriu, priverčia kiekvieną „turėti“, praktikuoti ir reprezentuoti etninę tapatybę. Tokioje aplinkoje lietuviškumas tampa būtina buvimo naujoje visuomenėje sąlyga.

Dauguma jaunuolių tautybę lemiančiu veiksmu mano esant gimtinę, kiek mažiau manančiųjų, kad tautybę nulemia gimtoji kalba ir tėvų tautybė. Mažiausiai reikšmingas veiksnys, pagal kurį identifikuojamasi – dabartinė gyvenamoji vieta. Gauti duomenys suponuoja mintį, kad emigracijoje „pasikeičia vietos ir tapatumo santykis – atstumas ir gyvenamoji vieta šiuolaikiniame pasaulyje nebeturi lemiamos reikšmės

tapatybei – galima jaustis Lietuvos dalimi ir daugelį metų gyvenant toli nuo savo šalies“ (Gečienė, 2011, p. 200). Paaiškėjo, kad mokiniai savo tapatumą supranta kaip įgimtą, stabilų, nekintantį konstrukta, per tradicines kategorijas: gimtinę, kalbą, tėvų tautybę. Mokinių nuomone, vien kalbinis tapatumas nėra pakankama sąlyga jaustis lietuviu, todėl galima teigti, kad „tautinio tapatumo pojūtis gali egzistuoti net ir tada, kai gimtoji kalba nėra vartojama kasdienybėje“ (Samalavičius, 2003, p. 17).

Tautinio tapatumo formavimo(si) galimybės Airijoje. Jaunuolių nuomone (44,3 proc.), gimtosios kultūros ir tradicijų praktikavimo sklaida ir galimybės Airijos vidurinėse mokyklose yra, kiek mažiau mokinių (39,3 proc.) nurodė šios galimybės neturintys. Todėl akivaizdu – savo kultūros praktikavimo galimybės Airijoje yra labai ribotos. Papildoma kultūrų puoselėjimo veikla vykdoma ne visose Airijos vidurinėse mokyklose.

Atskleista, kad lituanistines mokyklas lanko trečdalis (31,1 proc.) apklaustųjų. Išryškėjo šių neformalių ugdymo institucijų lankymo fragmentiškumas, nors būtent jos, anot I. Kripienės (2011), emigracijoje yra pagrindinis traukos centras lietuviams, kurie yra suinteresuoti puoselėti lietuviškumą. Pažymėtina, kad mokiniai įsitraukia į socialinius tinklus internetinėje erdvėje, atsiranda tinkliškas saistymasis tarpusavyje, kur saistomasi tautiškumo pagrindu. Tokie ryšiai stiprina priklausymo lietuvių tautai jausmą. Tai patvirtina M. Castellso (2006) mintis, susijusias su tinklaveikos visuomenės atsiradimu ir tapatumo kūrimo galių perkėlimu. Akivaizdu, kad tautinius tapatumus emigracijoje konstruoja ne tik dominuojančios institucijos (pvz.: Airijos vidurinė mokykla ar lituanistinės mokyklos), didelė galia atsiduria mokinių imi-

grantų rankose, kurie patys formuoja naują įteisinančią padėtį visuomenėje ir išplečia dominuojančių institucijų brėžiamus riboženklis. Mokytojų ir vadovų teigimu, mokiniai lituanistinių mokyklų nelanko, nes nenori ir to nebijo pasakyti tėvams, tėvai nusprendė negrįžti į Lietuvą, todėl nema-to mokymo prasmės, tėvai turi finansinių problemų, taip pat manoma, kad mokslas turi būti nemokamas, tėvai menkai motyvuoti, kad jų vaikai išlaikytų savo tautiškumą. O mokiniai nurodė kiek kitokias lituanistinių mokyklų nelankymo priežastis: nenaudinga, nes jose mažai gaunama žinių, trūksta laiko, po pamokų Airijos vidurinėse mokyklose kai kurie dirba papildomus darbus, tėvai neleidžia savarankiškai apsispręsti, verčia jas lankyti ne savo noru, jose gana silpnas paruošimas, kiti nelanko, nes turi pakankamai užklausinės veiklos ir lanko įvairius būrelius, mokyklos toli nuo namų, jose dirbantys mokytojai nepakankamai kompetentingi ir išsilavinę, taip pat mokiniai skundžiasi klasėse vietos ir būtiniausių mokymosi reikmenų stoka. Trumpai tariant, lituanistinių mokyklų vaidmuo silpsta, jos antriniame socializacijos etape nėra svarbiausias lietuviškumą puoselėjantis institutas. Kita vertus, daugiausiai tautiškumo sklaida ir kultūros transmisija, anot respondentų, vykdoma šeimoje.

Išlaikyti ir puoselėti savo tautiškumą stengiasi daugiau nei pusė (63,9 proc.) jaunuolių, nesistengia – tik 16,4 proc. respondentų. Vadinasi, galima konstatuoti, kad lietuvių tautiškumo jausmas yra stiprus. Duomenys patvirtina J. Kuznecovienės įvardytą vieną lietuviškosios tautinės tapatybės bruožą – jos „išteritorinimas“, kuris interpretuojamas kaip teiginys, jog „socialiniai ir kultūriniai principai, legitimuojantys

nacionalizmą ir įdiegiantys lojalumą savo pasekėjams, gali gerai veikti ir nevientisoje teritorijoje“ (Kuznecovienė, 2007, p. 12). Todėl tautinio tapatumo išlaikymas nebe-priklauso „nuo aiškių geografinių sienų, jis priklauso nuo ideologinių, religinių, lingvistinių ir net psichologinių barjerų tarp tam tikros tautinės bendruomenės narių ir ne narių. Ne tradicijos, ne kalba ir net ne teritorija vis dažniau tampa pagrindiniu faktoriumi, skiriančiu vieną tautą nuo kitos, o žmonių sąmoningas apsisprendimas“ (Kuznecovienė, 2009, p. 101).

Tyrimas parodė, kad dažniausiai mokiniai puoselėja ir praktikuoja tautiškumą kalbėdami ir skaitydami lietuviškai (88,5 proc.). Dauguma informantų (83,6 proc.) švenčia tautines šventes šeimoje. O lietuvių bendruomenės ir lituanistinės mokyklos renginiuose dalyvauja tik 32,8 proc. mokinių. Taigi lietuviškumas dažniausiai praktikuojamas šeimos ar giminės rate, švenčiant religines ir šeimos šventes. J. Kuznecovienė (2008a) patvirtina, kad tokį per šeimyniškumą, giminiškumą perduodamą ir patvirtinamą tautiškumą paaiškina vienas iš savęs apibrėžimo lietuvių kriterijų – kraujo giminystės ryšys ir tautinis tapatinimasis, vykstantis per inkultūracijos ir emocinių-moralinių tautinės tapatybės bruožų sureikšminimą. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad tautiškumas daugiausiai perduodamas ir ugdomas šeimoje, o bendruomeniškumas didesniame rate, pavyzdžiui, bendruomenės ar lituanistinės mokyklos mokinių tarpe, nėra stiprus.

Įdomu tai, kad anglų kalba mokinių kasdienybėje rečiau vartojama nei lietuvių. Lietuvių kalbą daugiau nei 12 val. per parą vartoja tris kartus daugiau respondentų – 37,7 proc. O lietuvių kalba emigracijoje yra itin svarbus lietuviškumo segmentas.

Reikia pabrėžti, kad įvykiais Lietuvoje domisi dauguma (78,7 proc.), nesidomi – tik 13,1 proc. mokinių. Tad akivaizdu, kad lietuviams, gyvenantiems Airijoje, įvykiai Lietuvoje tebėra aktualūs, ir tai skatina domėjimąsi gimtąja šalimi. J. Kuznecovienė (2008b) abejingumą Lietuvoje vykstantiems įvykiams mano esant svarbiu nulietuvėjimo požymiu. Taigi gauti Airijos duomenys rodo, kad nulietuvėjimo požymių, jei juos vertinsime pagal abejingumo Lietuvoje vykstantiems įvykiams kategoriją, kol kas beveik nėra.

Tiriant transnacionalizmo apraiškas mokinių kasdienėje interakcijoje, išryškėjo, kad mokiniai projektuoja savo gyvenimą tarp kelių visuomenių – Airijos ir Lietuvos – ir yra stipriai su jomis susisaistę, intensyviai dalyvauja abiejų šalių gyvenime. Susisaistymą su Lietuva lemia emocinė-moralinė dimensija, kurią suaktyvina kilmės šalyje likę giminės ir draugai. Ryšių su gimtąja šalimi palaikymas, teigia I. Celešiūtė (2008), dažniausiai priklauso nuo ateities planų. Jei emigrantai puoselėja planus grįžti į tėvynę ir nori sėkmingai adaptuotis, jie nuolat palaiko ryšius su Lietuva. Tačiau net ir tie, kurie neplanuoja grįžti, stengiasi palaikyti ryšius su gimtąja šalimi, formuoti transnacionalinius tinklus, ir, nors svetimoje šalyje asimiliuojami, sąmoningai nori išlaikyti savo tautinį tapatumą (Akstinavičiūtė, 2006). Tyrimo duomenys atskleidė, kad reemigruoti į Lietuvą ketina 13,1 proc. mokinių. Daugiau mokinių planuoja likti Airijoje (19,7 proc.). Beveik pusė apklaustųjų (55,7 proc.) planuoja išvykti į kitas šalis. Tačiau, anot J. Kuznecovienės (2009), emigracinės nuostatos dar nelemia nutautėjimo. Nutautėjimą lemia savanoriška asimiliacija ir savo tautybės pamiršimas. Esama situacija leidžia kons-

tatuoti, kad mokinių suvokiamas tautinis tapatumas tampa atviresnis, mobilesnis, paslankesnis. Jaunuolių lokalumo ribos išplečiamos, jie mano, kad galima paprastai įsivietinti kitose teritorijose. Tolesnė emigracija siejama su tobulėjimo galimybių ir perspektyvų atsivėrimu. Taigi apie ateitį galima tik spėlioti: gal tolesnė reemigracija iš Airijos į kitas šalis lietuvių tautiškumo nepakeis, gal tik leis jį permąstyti ir susivokti? Tačiau norint atsakyti į šiuos klausimus, reikia tolesnių tautinio tapatumo tyrimų.

Daugelis (86,9 proc.) save priskiria prie lietuvių tautybės žmonių, tik 13,1 proc. mokinių identifikuojasi su airių tauta. Atlikus mokinių tyrimą, nerasta ryškesnių tapatumo fragmentacijos ar hibridizacijos atvejų, išskyrus kelis pavienius. Galima teigti, kad lietuvių tautinis tapatumas Airijoje transformuojasi labai iš lėto. Vis dėlto keli pavieniai tapatinimosi su airių tauta atvejai rodo atsirandančią tendenciją, kad tautinė tapatybė gali būti pasirenkama individualiai.

Apibendrinimas

Ekspertų politikų interviu patvirtino, kad Airijos vidurinėse mokyklose turėtų vyrauti integracinė, atvira aplinka ir tarpkultūris ugdymo modelis. Imigrantams, anot švietimo politikų, turi būti suteikiamos palankios sąlygos formuoti(s) tautinį tapatumą, tačiau ekspertai praktikai atskleidė, kad, įgyvendinant deklaruojamą tarpkultūrio ugdymo modelį, dažnai susiduriama su kliūtimis. Ekspertai praktikai išvelgė, kad tarpkultūrio ugdymo įgyvendinimas daugiausiai priklauso nuo mokyklos ir mokytojų. Atskleista, kad tarpkultūris ugdymas nėra įgyvendinamas visose Airijos vidurinėse mokyklose. Imigrantams teikiama

pagalba integruojantis, o tautinio tapatumo formavimui(si) ir ugdymui(si) teikiama mažiau svarbos. Ekspertai praktikai pažymėjo asimiliacinius Airijos švietimo politikos tikslus. Tautinio tapatumo ugdymas(is) daugiausiai priklauso nuo imigrantų ir jų tėvų asmeninio požiūrio ir motyvacijos, nes iš Airijos vyriausybės neskiriama paramos tautiniam tapatumui puoselėti.

Remiantis mokinių anketine apklausa galima teigti, kad Airijoje įgyvendinamas ugdymo modelis užtikrina palankias sąlygas skirtingų kultūrų koegzistencijai. Išryškėjo, kad daugiakultūrėje aplinkoje formuojasi tolerantiškas požiūris į kitas kultūras, taip pat atsiranda palankus požiūris

į savo tautiškumą. Atskleista, kad lietuviai mokiniai sėkmingai integruojasi į Airijos visuomenę, kartu jiems svarbu išsaugoti lietuviškąjį tautinį tapatumą. Galima teigti, kad lietuviai mokiniai sugeba priklausyti keliems kultūriams kontekstams – Lietuvos ir Airijos. Tyrimo metu neaptikta tautinio tapatumo fragmentacijos ar hibridizacijos požymių, atvirkščiai, – tautiškumo jausmas tebėra stiprus. Nepaisant Airijos vidurinėse mokyklose aptiktų asimiliacinių tendencijų, nors Airijos švietimo politikos dokumentai diktuoja priešingai, pastebėta, kad lietuviai mokiniai išsaugo savo nacionalinį atsparumą ir asimiliaciniu požiūriu keičiasi labai iš lėto.

LITERATŪRA

Akstinavičiūtė, I. (2006). Antropologinė „namų“ idėjos perspektyva: lietuvių diasporos žmonių tikslas ar saugi vieta „judant“? *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*. Kaunas: Versus Aureus, Nr. 2, p. 30–42.

Baumann, G. (2002). Collective Identity as a Dual Discursive Construction: Dominant vs. Demotic Discourses of Culture and Negotiation of Historical Memory. *Identities: Time, Difference and Boundaries*. Oxford: Berghahn Books, p. 189–200.

Castells, M. (2006). *Tinklaveikos visuomenės raida. Tapatumo galia*. Vilnius: Poligrafija ir informatika, p. 480.

Celešūtė, I. (2008). Lituanistinio vaikų ugdymo užsienio šalyse ypatumai. *Emigracija ir šeima: vaikų ugdymo problemos ir iššūkiai*, Lietuvių išėivijos institutas: Versus Aureus, p. 177–215.

Education (Miscellaneous Provisions) Act, 2007 [žiūrėta 2012 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishstatutebook.ie/2007/en/act/pub/0009/index.html>

Education (Welfare) Act, 2000 [žiūrėta 2012 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishstatutebook.ie/2000/en/act/pub/0022/index.html>

Education Act, 1998 [žiūrėta 2012 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishstatutebook.ie/1998/en/act/pub/0051/index.html>

Equality Act, 2004 [žiūrėta 2012 m. sausio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishstatutebook.ie/2004/en/act/pub/0024/index.html>

Gečienė, I. Transnacionalinė Lietuvos mokslininkų migracija ir tapatumo raiška. *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011.

Intercultural Education Strategy, 2010–2015. Department of Education and Skills and the Office of the Minister for Integration, 2010 [žiūrėta 2012 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.into.ie/ROI/Publications/OtherPublications/OtherPublicationsDownloads/Intercultural_education_strategy.pdf

Kripienė, I. (2011). Etninių institucijų vaidmuo socialiniame gyvenime: lietuviai Njujorke. *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, p. 105–117.

Kuznecovienė, J. (2007). Lietuvių tautinė tapatybė: uždarumo ir atvimumo dėmenys. *Filosofija. Sociologija*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2007, t. 18, nr. 2, p. 1–13.

Kuznecovienė, J. (2008b). (Ne)lietuviškumo dėmenys: savo / svetimo ribų braižymas. *Lietuviškojo*

identiteto trajektorijos. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, p. 89–108.

Kuznecovienė, J. (2008a). Šventes švenčiantis lietuvis: bendruomeniškumo diapazonas. *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, p. 75–88.

Kuznecovienė, J. (2009). Lietuvių imigrantų tautinės tapatybės darybos strategijos Airijoje, Anglijoje, Ispanijoje ir Norvegijoje. *Filosofija. Sociologija*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, t. 20, nr. 4, p. 283–291.

Liubiniienė, N. (2011). „Aš esu lietuvė visada, tiktai galiu turėti kitą pilietybę“: imigrantų iš Lietuvos identiteto dėlionės Šiaurės Airijoje. *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, p. 141–162.

Qualifications (Education and Training) Act, 1999 [žiūrėta 2012 m. sausio 12 d.]. Prieiga per in-

terneta: <http://www.irishstatutebook.ie/1999/en/act/pub/0026/index.html>

Refugee Act, 1996 [žiūrėta 2012 m. vasario 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishstatutebook.ie/1996/en/act/pub/0017/index.html>

Šutinienė, I. (2009). Lietuvių imigrantų požiūriai į lituanistinį vaikų ugdymą. *Filosofija. Sociologija*. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, t. 20, nr. 4, p. 310–317.

The White Paper on Education: Statements, 1995 [žiūrėta 2012 m. sausio 14 d.]. Prieiga per internetą: <http://historical-debates.oireachtas.ie/S/0143/S.0143.199505100004.html>

Tomlinson, J. Globalisation and Cultural Identity, 2003 [žiūrėta 2012 m. balandžio 2 d.]. Prieiga per internetą: www.polity.co.uk/global/pdf/GTRReader2eTomlinson.pdf

(SELF)FORMATION OF LITHUANIAN NATIONAL IDENTITY IN IRELAND: A DISCOURSE OF EDUCATIONAL POLITICIANS, EDUCATIONAL PRACTITIONERS, AND PUPILS

Agnė Strolytė

S u m m a r y

This article covers the (self)formation of Lithuanian pupils' national identity in Ireland and reveals their attitude towards their national identity. A review of the Irish education policy documents has shown the prevailing intercultural education model in Ireland, which should guarantee equal rights of national identity and development for all pupils. However, analysis of interviews with politicians-experts and practitioners has shown that in practice some difficulties occur when implementing the objectives declared by the Irish education documents. The implementation of educational policy objectives mainly depends on the attitude and effort of a school or teachers. This is why the implementation of intercultural education has been different in the Irish secondary schools studied. The analysis of experts-practitioners' interviews has revealed assimilative objectives of educational policy towards the immigrants. The education of immigrants in Irish secondary schools is more

oriented to their successful integration but not to the nurturance of national identity. Nevertheless, there are some possibilities and conditions for the (self) formation of national identity in Irish secondary schools. However, the preservation and nurturance of national identity does not depend on the support of education institutions but on the attitude of the family and pupils' motivation.

Pupils' questionnaires have benefited to reveal that Lithuanians' national identity is strong, and no features of national identity hybridisation or fragmentation have been found. The data of the research have shown the ability of Lithuanian pupils to sustain several layers of cultural dependence: they successfully integrate into the new society, simultaneously retaining their national identity.

Key words: national identity, emigration, Irish education policy, intercultural education.

Įteikta 2012 09 17

Priimta 2013 03 05